

EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI HAL QILISH YO`LLARI

Muqimjon Axunov Muhammadaminovich

(PhD) f.f.f.d, dotsent

E-mail: muqumjon.axunov@bk.ru

Komilova Xonzoda Muzaffar qizi

ADCHTI ingliz tili va adabiyoti fakulteti talabasi

E-mail: xonzodakomilova181@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekologik muammolar va ularni hal qilish yo`llari ilmiy tahlil qilinadi. Atrof-muhit ifloslanishi, iqlim o`zgarishi, chiqindilar muammosi kabi masalalar ko`rib chiqilib, ularning insoniyatga ta`siri aniqlanadi. Shuningdek, ekologik muammolarni bartaraf etishda qayta ishlash, yashil energiya, qonunlar va ta`limning roli o`rganiladi.

**Kalit so`zlar:** ekologiya, atrof-muhit, ifloslanish, iqlim o`zgarishi, chiqindilar, qayta ishlash, yashil energiya, qonunlar, ta`lim.

Annotation: This article provides a scientific analysis of environmental problems and their solutions. Issues such as pollution, climate change, and waste management are discussed, highlighting their impact on humanity. Furthermore, the role of recycling, green energy, legislation, and education in addressing environmental challenges is examined.

Keywords: ecology, environment, pollution, climate change, waste, recycling, green energy, legislation, education.

Hozirgi kunda insoniyat oldida turgan eng muhim muammolardan biri – ekologik muammolardir. Tez sur`atlarda rivojlanayotgan sanoat, shaharsozlik va aholi sonining ortishi atrof-muhitning ifloslanishiga, tabiiy resurslarning kamayishiga va global iqlim o`zgarishiga olib kelmoqda. Bu jarayonlar nafaqat ekologik muvozanatni buzmoqda, balki insonlarning sog`lig`iga, iqtisodiyotga va jamiyatga keng qamrovli salbiy ta`sir ko`rsatmoqda. Shuning uchun, ekologik muammolarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va samarali yechimlar ishlab chiqish hozirgi zamon uchun dolzarb vazifa hisoblanadi. Ushbu maqolada ekologik muammolarning turlari, ularning salbiy oqibatlarini va global hamda mahalliy darajada ularni bartaraf etish yo`llari batafsil tahlil qilinadi.

Ekologik muammolar ko`plab turlarga bo`linadi, ular orasida eng katta ahamiyatga ega bo`lganlari — havoning, suvning va tuproqning ifloslanishi, shuningdek, global iqlim o`zgarishi va chiqindilar muammosidir.

Havoning ifloslanishi sanoat korxonalari, transport vositalari va uy-joylarda yoniladigan yoqilg'ilar natijasida yuzaga keladi. Havodagi zararli gazlar (masalan, karbonat angidrid, sulfat oksidlari, azot oksidlari) insonlarning nafas olish tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatib, astma, bronxit va boshqa nafas olish kasalliklari xavfini oshiradi. Bundan tashqari, havoning ifloslanishi o'z-o'zidan global isishga sabab bo'luvchi issiqxona gazlarining ko'payishiga olib keladi.

Suvning ifloslanishi sanoat chiqindilari, qishloq xo'jaligi kimyoviy vositalari va uy-joylardan chiqadigan axloqsiz chiqindilar sababli sodir bo'ladi. Bu ifloslanish ichimlik suvi manbalarining sifatini pasaytirib, suv orqali tarqaladigan kasalliklar xavfini oshiradi va suvdagi biologik xilma-xillikni kamaytiradi.

Tuproqning ifloslanishi sanoat chiqindilari, pestitsidlar va kimyoviy o'g'itlarning ortiqcha ishlatilishi natijasida yuzaga keladi. Bu holat tuproq unumdorligini pasaytiradi, oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid soladi va ekotizimlarning buzilishiga olib keladi.

Iqlim o'zgarishi dunyo bo'ylab o'rtacha haroratning oshishi, dengiz sathining ko'tarilishi va ekstremal ob-havo hodisalarining kuchayishi bilan namoyon bo'ladi. Bu jarayon insoniyat uchun xavfli bo'lib, qurg'oqchilik, toshqinlar, oziq-ovqat tanqisligi va migratsiya kabi muammolarni keltirib chiqaradi.

Chiqindilar muammosi esa axlatning noto'g'ri boshqarilishi, ko'p miqdorda chiqindilar yig'ilishi va ularning tabiiy muhitga zarar yetkazishi bilan bog'liq. Plastik chiqindilar, ayniqsa, dengiz va yer ekotizimlariga jiddiy zarar yetkazmoqda.

Ushbu ekologik muammolar insonlarning sog'lig'iga, iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatib, global miqyosda hal qilinishi zarur bo'lgan dolzarb masalalardan biridir.

Iqlim o'zgarishi – bu Yer yuzasidagi o'rtacha harorat va ob-havo sharoitlarining uzoq muddatli o'zgarishidir. So'nggi o'n yilliklarda inson faoliyati, xususan sanoat, transport va qishloq xo'jaligi natijasida issiqxona gazlari (karbonat angidrid, metan, azot oksidlari) miqdori keskin oshdi. Bu gazlar atmosfera orqali issiqlikni ushlab qoladi va global isishga olib keladi. Global isish Yerning iqlim tizimini tubdan o'zgartirmoqda. O'rtacha haroratning oshishi qutb muzliklarining erishiga, dengiz sathining ko'tarilishiga va ekstremal iqlim hodisalarining (to'fonlar, qurg'oqchilik, qahqaha va boshqalar) kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Natijada, ko'plab hayvonlar va o'simliklar yashash muhitini yo'qotmoqda, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi kamaymoqda va ko'plab hududlarda oziq-ovqat tanqisligi yuzaga kelmoqda. Iqlim o'zgarishining inson hayotiga ta'siri katta. U qurg'oqchilik, suv tanqisligi, qishloq xo'jaligi samaradorligining pasayishi, shuningdek, ko'chki va toshqinlar kabi tabiiy ofatlar sonining ortishiga olib keladi. Bu esa insonlarning sog'lig'iga, iqtisodiyotga va ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi. Iqlim o'zgarishini kamaytirish uchun global hamkorlik va samarali siyosiy qarorlar zarur. Yashil energiya manbalariga o'tish, chiqindilarni kamaytirish, o'rmonlarni

asrash va ekologik ongini oshirish kabi chora-tadbirlar iqlim o'zgarishining oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy dunyoda chiqindilar miqdori keskin oshib bormoqda. Ko'plab shaharlar va sanoat korxonalari chiqindilarni samarali boshqara olmasligi ekologik muammolarning asosiy sabablaridan biridir. Plastmassa, metall, shisha va organik chiqindilar tabiiy muhitda uzoq vaqt davomida parchalanmaydi va ko'plab zararli moddalarni tarqatadi. Noto'g'ri chiqindilar boshqaruvi nafaqat atrof-muhitni ifloslantiradi, balki insonlar sog'lig'iga xavf tug'diradi. Masalan, plastik chiqindilar dengiz hayotini yo'q qilmoqda, havoga zararli modda tarqatmoqda. Shuningdek, chiqindilarning noto'g'ri yo'q qilinishi yer osti suvlari va tuproqni zaharlaydi.

Chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash ekologik muammolarni hal qilishda muhim o'rin tutadi. Qayta ishlash texnologiyalari chiqindilarni yangi mahsulotlarga aylantirish imkonini beradi va tabiiy resurslar sarfini kamaytiradi. Shuningdek, jamoatchilikni chiqindilarni ajratish va to'g'ri boshqarish bo'yicha o'qitish samarali yechim hisoblanadi.

Ekologik muammolarni hal qilishda bir nechta muhim yo'nalish mavjud:

1. Texnologik yangiliklar va yashil energiya: Quyosh, shamol, gidroenergetika kabi toza energiya manbalariga o'tish atmosfere zararli gazlar chiqishini kamaytiradi. Innovatsion toza texnologiyalar sanoat va transportda ifloslanishni sezilarli darajada kamaytirishi mumkin.

2. Qonunlar va siyosiy chora-tadbirlar: Hukumatlar ekologik me'yorlarni qat'iy lashtirib, chiqindilarni kamaytirish, ifloslanishni nazorat qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha qoidalarini kuchaytirishi kerak. Ekologik soliq va jarimalar ifloslantiruvchilarni rag'batlantirishda samarali vositadir.

3. Ta'lim va jamoatchilik ongini oshirish: Ekologik ma'lumotlarni tarqatish, maktab va universitetlarda ekologiya fanlarini rivojlantirish orqali aholining atrof-muhitni muhofaza qilishga bo'lgan munosabatini yaxshilash mumkin. Jamoatchilik faoliyati va nodavlat tashkilotlarning ishtiroki muhimdir.

4. Qayta ishlash va chiqindilarni kamaytirish: Axlatni ajratish, qayta ishlashni rivojlantirish va chiqindilarni kamaytirish harakatlari ekologik muvozanatni saqlashda katta yordam beradi.

5. Tabiatni muhofaza qilish va qayta tiklash: O'rmonlarni himoya qilish, suv havzalarini tozalash, tabiiy ekotizimlarni tiklash choralari ekologik barqarorlikni ta'minlaydi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ekologik muammolar zamonaviy dunyoning eng katta chaqiriqlaridan biri hisoblanadi. Ularning yechimi faqat texnologik rivojlanish va siyosiy chora-tadbirlar orqali emas, balki jamoatchilikning ekologik ongini oshirish, yashil energiyaga o'tish va tabiiy resurslarni oqilona boshqarish bilan amalga oshirilishi

mumkin. Global hamkorlik va barqaror rivojlanish yo'llarini izlash orqali insoniyat o'z kelajagini xavfsiz va sog'lom muhitda ta'minlashi mumkin.

Stern, N. (2007). *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge University Press.

1. United Nations Environment Programme (UNEP). (2020). Global Environment Outlook – GEO-6: Healthy Planet, Healthy People. Cambridge University Press.
2. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the IPCC.
3. World Health Organization (WHO). (2018). Air Pollution and Health. WHO Fact Sheets.
4. European Environment Agency (EEA). (2019). Waste Management in Europe. EEA Report No 6/2019.
5. Rasulova, N. (2019). Ekologiya va Atrof-muhitni muhofaza qilish. Tashkent: Fan.
6. Smith, P., et al. (2019). Sustainable Land Management and Climate Change. Springer.
7. Jackson, T. (2016). Prosperity without Growth: Foundations for the Economy of Tomorrow. Routledge.
8. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." *International Journal on Orange Technologies* 3.12 (2021): 211-216.
9. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 11. 2022.
10. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.4 (2022): 70-81.
11. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.3 (2022): 288-296.
12. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."